

0111 განათლების მეცნიერება EDUCATION SCIENCE

უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის
პრობლემები და მისი რეგულირების ასპექტები

ნანა ჩაჩანიძე, ქეთევან ნანობაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

Caucasus's International University

E-mail: nana.chachanidze@mail.ru

ketevan.nanobashvili@ciu.edu.ge

რეზიუმე

ნაშრომში გაანალიზებულია უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის პრობლემები. კონკრეტულად, აქცენტი არის გადატანილი იმ პრობლემების რეგულირებისა და სამართლებრივი უზრუნველყოფის საკითხებზე, რაც წარმოიშობა სწავლებაში ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებით. ნაშრომის მიზანია, ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენების ასპექტში უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის პრობლემების მეცნიერული ანალიზის შედეგებზე გამოვლენილი პრაქტიკული რეკომენდაციების დამუშავება. განხილულია დისტანციური სწავლების ტექნოლოგიებისა და უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის ტენდენციების განვითარების კონტექსტში უმაღლესი განათლების სისტემის ტრანსფორმაციის და შესაბამისი სამართლებრივი რეგულირების თავისებურებები. ჩამოყალიბებულია საუნივერსიტეტო სწავლებაში ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებასთან მიმართებაში, ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის შესაბამისი რჩევები. მოცემული რჩევები შეიძლება ეფექტიანად იქნეს გამოყენებული საუნივერსიტეტო განათლების სფეროში.

დასკვნა. უდავოა, რომ საუნივერსიტეტო სწავლებაში ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენება აუმაღლებს განათლების ხარისხს. ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენება კი თავის მხრივ საჭიროებს შესაბამისი სამართლებრივი უზრუნველყოფის ფორმების განსაზღვრას. ეს პროცესი მოითხოვს მეცნიერულ კვლევას, ანალიზს და სათანადო რჩევების დამუშავებას, რაც შემოთავაზებულია ამ ნაშრომში.

საკვანძო სიტყვები: უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვა. ხარისხის მართვის სამართლებრივი რეგულირება. დისტანციური სწავლების ტექნოლოგიები. განათლების ინტერნაციონალიზაცია.

უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფა არის ფართო მასშტაბის ღონისძიებათა და სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობა, რომელიც ემსახურება განათლების ხარისხის ამაღლების ხელშემწყობი საშუალებების სამართლებრივი საფუძვლების უზრუნველყოფას; ხარისხისა და ხარისხის მართვის განმახორციელებელი სუბიექტების სამართლის ფარგლებში მოღვაწეობას და მათ დაცვას. ამისათვის გამოყენებულია ისეთი სახის იურიდიული (იმპერატიული) სახეები და ნორმები, როგორცაა საკანონმდებლო აქტები, კანონქვემდებარე აქტები, ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტები (სამართლებრივი იძულება, სამართლებრივი პასუხისმგებლობა) და სხვ.

განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფა მოიცავს ხარისხის მართვის მიზნებს, ამოცანებს; მათი რეალიზების თანამედროვე საშუალებებს, მეთოდებს და ხერხებს დადგენილი ნორმების ფარგლებში. ცხადია, ეს ყველაფერი შეესაბამება სახელმწიფო საგანმანათლებლო სტანდარტს, რაც განსაზღვრულია კანონით „უმაღლესი განათლების შესახებ“.

სამართლებრივი უზრუნველყოფის ჩარჩოში არის მოქცეული უმაღლესი საწავლებლის ლიცენზირება, სერტიფიცირება და აკრედიტაცია, სამეცნიერო-პედაგოგიური კადრის

სერტიფიცირება, საგანმანათლებლო პროცესების მართვაზე უფლებამოსილი პირების უფლებები და მოვალეობები.

საუნივერსიტეტო განათლების სფეროში სამართლებრივი რეგულირების რთული ხასიათიდან გამომდინარეობს მისი უზრუნველყოფის საშუალებების და რესურსების მრავალფეროვნებაც, სადაც მნიშვნელოვან ადგილზე, როგორც ზემოთ მივუთითეთ, დგას სახელმწიფო საგანმანათლებლო სტანდარტები, უნივერსიტეტის ლიცენზირება, სერტიფიცირება და აკრედიტაცია.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ პერიოდში საქართველოს განათლების სისტემა დასაწყისშივე დაადგა დამოუკიდებელი განვითარების გზას და სულ მალე დაიწყო აქტიური ქმედებები ევროპული განათლების სივრცეში ასოცირებისათვის. ცხადია, იმთავითვე დადგა იმის საჭიროება, შექმნილიყო საკანონმდებლო მარეგულირებელი დოკუმენტები, რომლის შედგენის არც პრაქტიკული და არც თეორიული გამოცდილება ქართულ საგანმანათლებლო სისტემას ობიექტური მიზეზების გამო არ გააჩნდა. ასეთ ფონზე იქმნებოდა კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ. კანონს წინ უძღოდა მრავალი სამუშაო ევროპულ საგანმანათლებლო ორგანიზაციებთან ურთიერთობის საფუძველზე (კონსულტაციები, რჩევები, რეკომენდაციები და ა.შ.). კანონმა საბოლოო სახე მიიღო 2004 წელს. თუმცა, ეს საბოლოო სახე რა თქმა უნდა სრულყოფილი არ იყო, რის გამოც, კანონის დასახვეწად და სრულყოფილი ფორმის მისაღებად კანონში პერიოდულად შეჰქონდათ დროისა და მოთხოვნის შესაბამისი აუცილებელი ცვლილებები, რაც დღემდე გრძელდება. ეს პროცესი ჩვეულებრივი პროცესია არა მარტო ჩვენი, არამედ სხვა მოწინავე ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემისათვის, რაც გამომდინარეობს განათლებისა და მეცნიერების დარგში ახალახალი თანამედროვე მოთხოვნებიდან და გამოწვევებიდან.

უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის პრობლემებმა განსაკუთრებით იჩინა თავი ბოლონის პროცესში მონაწილე ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემებისათვის. ეს მარტივად შეიძლება ავხსნათ. ბოლონის პროცესზე ხელმომწერ ქვეყნებს გააჩნდათ თავიანთი საგანმანათლებლო სიტემა, რომელიც მოქცეული იყო ამავე ქვეყნის სამართლებრივ ჩარჩოში და ისინი ერთმანეთისგან რა თქმა უნდა, დიდ ნაწილში მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა, ეს განსხვავება კი ობიექტურ დაბრკოლებას წარმოადგენდა ერთიანი ევროპული საგანმანათლებლო სივრცის შექმნის იდეისათვის. ბოლო პერიოდში კი ხარისხის მართვის ნორმატიულ სამართლებრივი უზრუნველყოფის პრობლემის გამწვავება უკავშირდება განათლების ინტერნაციონალიზაციისა და დისტანციური (ელექტრონული) განათლების (ონლაინ სწავლება) ფართო მოთხოვნებს, რაც ფაქტობრივად საუნივერსიტეტო განათლების აქტიური ნაწილი გახდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროპისა და სხვა ქვეყნების უმაღლეს სასწავლებლებს დაუგროვდათ მრავალწლიანი პრაქტიკული და თეორიული გამოცდილება დისტანციური განათლების რეალიზებაში, საქართველოში ეს მიმართულება უგულველყოფილი იყო. კორონავირუსის საქართველოში გავრცელების პერიოდში დღის წესრიგში დადგა საქართველოს საგანმანათლებლო დაწესებულებები, მათ შორის უნივერსიტეტები, გადასულიყო სწავლების აღნიშნულ ფორმაზე. ამასთან დაკავშირებით, გარდაუვალი გახდა კანონში შესულიყო ცვლილებები. შესაბამისად, პარლამენტის გადაწყვეტილებით, საქართველოს კანონს „უმაღლესი განათლების შესახებ“ დაემატა „მუხლი 477. დისტანციური სწავლება (12 ივნისი 2020 წ. N6287-III).

ამ მუხლის გათვალისწინებით: „დისტანციური სწავლების განხორციელების მიზნით უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება უზრუნველყოფს დისტანციური სწავლების აპლიკაციის/პლატფორმის შერჩევასა და გამართულად გამოყენებას, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება სასწავლო პროცესის ინტერაქტიულად წარმართვა; დისტანციური სწავლების ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება შეიმუშავებს შერჩეული დისტანციური სწავლების აპლიკაციის/პლატფორმის გამოყენების ინსტრუქციას/ვიდეოგზამკვლევს და უზრუნველყოფს სტუდენტებისა და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების პერსონალისთვის მის გაცნობას; საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში დისტანციური სწავლების დაშვებისა და დისტანციური

სწავლების განხორციელების პერიოდის შესახებ გადაწყვეტილებას, აგრეთვე იმ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების თაობაზე გადაწყვეტილებას, რომელმაც უმაღლესი განათლების მისაწოდებლად დისტანციური სწავლება უნდა გამოიყენოს, იღებს საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით“[1].

მიუხედავად აღნიშნულისა, შეიძლება ითქვას, რომ საკითხი დისტანციური სწავლების სამართლებრივი უზრუნველყოფის შესახებ კვლავაც პრობლემატურია. ამ ფაქტის დასტურია ის, რომ კორონავირუსის პერიოდის გასვლის შემდგომ უნივერსიტეტები დაუბრუნდნენ სწავლების აუდიტორიულ ფორმას (რაც სრულიად სამართლიანია). რაც შეეხება დისტანციური სწავლების შემდგომ განვითარებას და სამამულო საუნივერსიტეტო სწავლებაში დამკვიდრებას, ეს პროცესი შეჩერებულია. საქართველოში არ ფუნქციონირებს დისტანციური სწავლების არცერთი უნივერსიტეტი. ასევე, სამართლებრივი ფორმით არ არის გადაწყვეტილი საზღვარგარეთის რომელიმე უნივერსიტეტში საქართველოდან დისტანციური სწავლების ფორმით მიღებული განათლების დიპლომის ნამდვილობა/აღიარების იურიდიული საფუძველი.

მაგალითად, კითხვაზე: ექვემდებარება თუ არა უცხოეთში დისტანციური ფორმით მიღებული განათლება აღიარებას? განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის პასუხი ასეთია: „უცხოეთში მიღებული განათლების აღიარება არ გულისხმობს საქართველოს ტერიტორიაზე მყოფი პირების მიერ უცხოეთის უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში დისტანციურად მიღებული განათლების აღიარებას, რა დროსაც სასწავლო პროცესი სრულად ან ნაწილობრივ მაინც არ ხორციელდება უცხო ქვეყნის ტერიტორიაზე პროფესორ – მასწავლებლისა და სტუდენტის საკონტაქტო საათების ფარგლებში. გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც დისტანციური ფორმით განათლება მიღებულია შესაბამის უცხო ქვეყანაში პანდემიის გამო განხორციელებული ან/და პანდემიის გავრცელების პრევენციის ან მისი შედეგების ლიკვიდაციის მიზნით დაშვებული დისტანციური სწავლების შედეგად“ [2].

როგორც ვხედავთ, საქართველოში დისტანციური სწავლების სამართლებრივი რეგულირება არ არის თანხედრობაში თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის, შრომის (დასაქმების) ბაზრისა და სოციალური ცხოვრების მოთხოვნებთან. ცხადია, ამ პოზიციაში ყოფნა არასასურველია, აფერხებს ქვეყნის განათლების ინტერნაციონალიზაციის პროცესებს, არ უწყობს ხელს განათლების ხარისხის განვითარებას და მაღალკვალიფიციური კადრის მომზადებას, რაც უარყოფით გავლენას ახდენს ქვეყნის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის განხორციელებაზე. აქედან გამომდინარე, საჭიროა, დროული ქმედითი ღონისძიებების გატარება!

მომიებული სამეცნიერო ლიტერატურის განხილვისა და საკუთარი პრაქტიკული გამოცდილების შედეგად გთავაზობთ ამ პრობლემის გადაწყვეტის ჩვენ ხედვას. ნახ. 1-ზე მოცემულია დისტანციური სწავლების ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის განსაზღვრის თანამიმდევრობა.

როგორც ნახ. 1-ზეა მითითებული, პირველ რიგში უნდა დავასაბუთოთ დისტანციური სწავლების ტექნოლოგიების (დსტ) აუცილებლობის საგანმანათლებლო, სამეცნიერო-პედაგოგიური და სოციალურ-ეკონომიკური მოთხოვნილების ჭეშმარიტება.

შორს რომ არ წავიდეთ, უახლოესი მაგალითიც კი გვიჩვენებს, თუ როგორ იქცა კორონავირუსის პანდემიის პერიოდში დისტანციური სწავლების ტექნოლოგიები მსოფლიოს თითქმის ყველა უნივერსიტეტში და მათ შორის საქართველოშიც სწავლების ძირითად მეთოდად. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს უნივერსიტეტები, პროფესორ-მასწავლებლებისა და სტუდენტების დიდი ნაწილი არ იყვნენ წინასწარ სათანადოდ მომზადებული სწავლების ასეთი ფორმისათვის. უნივერსიტეტებს არ გააჩნდათ დისტანციური სწავლების ციფრული დახმარების პროგრამები. სტუდენტების უმრავლესობას სახლის პირობებში არ გააჩნდათ ინტერნეტთან წვდომის საშუალება და არ ჰქონდათ ციფრული აღჭურვილობა (პერსონალური კომპიუტერები და სხვ.). პროფესორ-მასწავლებლების დიდ ნაწილს არ გააჩნდათ დისტანციური სწავლების რეალიზებისათვის საჭირო ციფრულ ტექნოლოგიებთან მუშაობის უნარ-ჩვევები. ასევე, სახელმწიფოს მხრიდან არ არსებობდა ამ

პროცესის რეგულირების სამართლებრივი უზრუნველყოფა. ყოველივე ამან შექმნა გარკვეული სახის დაბრკოლებები, რამაც გამოიწვია სწავლების პროცესის შეყოვნება და შესაბამისად, იმოქმედა სწავლა-სწავლების ხარისხზე.

ნახ.1. დისტანციური სწავლების ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის განსაზღვრის თანამიმდევრობა

დსტ აუცილებლობა და მისი საგანმანათლებლო მნიშვნელობა, გარდა პანდემიის დროს მისი განსაკუთრებული როლისა, უამრავი ფაქტების მაგალითზე შეიძლება დავასაბუთოთ, მაგრამ აქ მოვიყვანთ მხოლოდ ძირითადს.

დსტ იძლევა ახალ საგანმანათლებლო შესაძლებლობებს, რომლებიც სამუშაო გრაფიკის, ოჯახური მდგომარეობის, სატრანსპორტო შეზღუდვების ან სხვა ფაქტორების შედეგად ვერ ხერხდება, რათა, მსურველმა ტრადიციულ ფორმებში მიიღოს უმაღლესი განათლება [3].

დსტ იძლევა სხვადასხვა უნივერსიტეტის (როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოური ქვეყნების) პარტნიორობის შესაძლებლობებს, რის მეშვეობითაც ხდება სტუდენტებისთვის ხელმისაწვდომი კურსების შეთავაზება ახალი ცოდნის მიღებისა და გაფართოების მიზნით. ხოლო უნივერსიტეტებს

ეძლევათ საშუალება დროულად მიეწოდოს ინოვაციური გადაწყვეტილებები კომპეტენციებზე დაფუძნებული სწავლისა და პროგრამების შესახებ, რომლებიც უზრუნველყოფს განათლების ხარისხის ამაღლებას, პროფესიული უნარ-ჩვევების გამომუშავებას, დაზოგავს ამისათვის საჭირო, როგორც დროის ასევე ფინანსური ხარჯების დიდ ნაწილს.

დსტ წარმოადგენს უწყვეტი განათლების (სწავლა სიცოცხლის ბოლომდე) მსურველისათვის ნებისმიერ ასაკში მისთვის სასურველი ცოდნის მიღების ყველაზე მარტივ, იაფ და ხელმისაწვდომ გზას.

აქვე დავამატებთ, რომ უწყვეტი განათლების სისტემის შექმნის პროექტს საქართველო ამუშავებს 2005 წლიდან, ბერგენის შეხვედრაზე ბოლონიის პროცესთან მიერთების შემდეგ. ამის განსახორციელებლად დაფუძნდა საუნივერსიტეტო უწყვეტი განათლების ცენტრები. დაიწყო კონსულტაციები და საჯარო მოსმენები ამ მიმართულების განსავითარებლად და საზოგადოების მოსამზადებლად [4].

დსტ ხელს უწყობს საზოგადოების ინფორმატიზაციის, კერძოდ კი განათლების ინფორმატიზაციის სივრცის შექმნას და პიროვნების ინტელექტუალური პოტენციალის გაღრმავებას განათლების ინფორმატიზაციის კონტექსტში.

დსტ წარმოადგენს ყველაზე ხელმისაწვდომ სასწავლო საშუალებას ფიზიკური შესაძლებლობების (ინვალიდები და ა.შ.) არმოქნე პირებისათვის.

დსტ არის განათლების ინტერნაციონალიზაციის ერთ-ერთი ეფექტიანი საშუალება.

განათლების ინტერნაციონალიზაცია, ეს არის განათლების პროცესის საერთაშორისო დონეზე განვითარება და ეს ახალი, თანამედროვე მოვლენაა. ინტერნაციონალიზაციის პრინციპია საერთაშორისო მასშტაბის მოთხოვნების გათვალისწინება საუნივერსიტეტო საქმიანობის ფუნქციებში. ინტერნაციონალიზაციის ერთერთი ძირითადი შემდგენელია სტუდენტების და პროფესორ-მასწავლებლების მობილურობა, საგანმანათლებლო პროგრამების რეალიზებაში თანამშრომლობა. ეს ფაქტობრივად არის საგანმანათლებლო შესაძლებლობების გაფართოება ადგილობრივი და უცხოელი სტუდენტებისთვის, რაც აახლებს საბაზრო მომსახურებას, ზრდის განათლების ხარისხს, უნივერსიტეტის ავტორიტეტს და რეიტინგს. ამ კონტექსტიდან გამომდინარე, დაზუსტებით შეიძლება ითქვას, რომ დსტ განათლების ინტერნაციონალიზაციის ხელშემწყობი და განვითარების ერთ-ერთი ეფექტიანი საშუალებაა.

დსტ სოციალურ-სამართლებრივი და სამეცნიერო-პედაგოგიური კვლევისა და ანალიზის ჩატარების მიზანია

დადგინდეს ამ საგანმანათლებლო ტექნოლოგიის გამოყენების მასშტაბი უმაღლეს განათლებაში, რის შემდეგ გადავდივართ **დსტ პირობებში უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის ანუ მარეგულირებელი ჩარჩო დოკუმენტების/მოდულების (ნორმატიულ სამართლებრივი ბაზის) შექმნის ეტაპზე.**

დსტ პირობებში უმაღლესი განათლების ხარისხის მართვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის რეგულაციები ამყარებს სწორ ბალანსს საგანმანათლებლო ინოვაციების ხელშეწყობასა და სტუდენტების მიერ მიღებული განათლების დამადასტურებელი მოწმობის ნამდვილობა/ალიარებისათვის. ამავე დროს უზრუნველყოფს დსტ ბოროტად გამოყენებისა და თაღლითობისაგან დაცვას.

დსტ მთელი რიგი აუცილებლობის, უპირატესობის და მიმზიდველობის მიუხედავად, მისი ჩამოყალიბებისა და შემდგომი განვითარებისთვის საჭიროა, მკაფიოდ იქნეს განსაზღვრული ამ პროცესის მარეგულირებელი ჩარჩო. პირველ რიგში ზუსტად უნდა დადგინდეს დსტ არსი და ბუნება, რადგან დღეს მსოფლიო საგანმანათლებლო სივრცეში ფუნქციონირებს მისი ნაირგვარი ინტერპრეტაცია.

მარეგულირებელი დოკუმენტების ბაზა (დოკუმენტების კომპლექსი) კონსტიტუციიდან უნივერსიტეტის ხარისხის მართვის მარეგულირებელი დოკუმენტების დონემდე), უნდა დარეგულირდეს საუნივერსიტეტო რეგულაციებით, სამინისტროებისა და დეპარტამენტების

აქტებით. რა თქმა უნდა, ეს არ უნდა მოდიოდეს წინააღმდეგობაში კანონთან უმაღლესი განათლების შესახებ და რეგისტრირდებოდეს იუსტიციის სამინისტროში.

ლიტერატურა

1. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4890864?publication=0>. „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე.
2. <https://eqe.ge/ka/faq/18/show>. ნამდვილობა/ადიარება. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი.
3. <https://www2.ed.gov/policy/highered/reg/hearulemaking/2018/distanceandinnovationfactsheet.pdf>. Summary of distance education and innovation.
4. <https://www.tsu.ge/EN/university-newspaper/news/უწყვეტი განათლება - რატომ არ მთავრდება სწავლა დიპლომით?>

Nana Chachanidze, Ketevan Nanobashvili

Problems of legal support for quality management of higher education and aspects of its regulation

Abstract

There is no doubt that the use of new information technologies in university education improves the quality of education. On the other hand, the use of new information technologies requires the determination of appropriate forms of legal support. This process requires scientific research, analysis and development of appropriate recommendations, which are proposed in this article.

Keywords: Higher education quality management. Legal regulation of quality management. Distance learning technologies. Internationalization of education.